

## I. VĂN MINH ĐẠI VIỆT

### 1. Khái niệm và cơ sở hình thành

#### a. Khái niệm văn minh Đại Việt

- Văn minh Đại Việt là những sáng tạo vật chất và tinh thần tiêu biểu trong kỉ nguyên độc lập, tự chủ của quốc gia Đại Việt, kéo dài gần một ngàn năm (từ thế kỉ X đến thế kỉ XIX).

#### b. Cơ sở hình thành

- Kế thừa những thành tựu chủ yếu của văn minh Văn Lang – Âu Lạc.
- Hình thành và phát triển trên cơ sở xây dựng và phát triển quốc gia Đại Việt.
- Ảnh hưởng nhiều giá trị văn minh Trung Hoa, Ấn Độ, Chăm-pa...

### 2. Quá trình phát triển

- Văn minh Đại Việt phát triển qua nhiều giai đoạn:
- + Thế kỉ X: định hình văn minh Đại Việt dưới các chính quyền họ Khúc, họ Dương, nhà Ngô, Đinh, Tiền Lê.
- + Thế kỉ XI-XV: hình thành và phát triển mạnh mẽ toàn diện dưới các triều đại Lý, Trần, Hồ, Lê Sơ. Thăng Long trở thành trung tâm chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa.
- + Thế kỉ XVI-XVII: tiếp tục phát triển, tuy có chịu ảnh hưởng văn hóa Trung Quốc, Ấn Độ nhưng văn hóa Đại Việt vẫn mang đậm bản sắc dân tộc.
- + Thế kỉ XVIII- XIX: có nhiều biến động dưới các vương triều Lê trung hưng, Tây Sơn, nhà Nguyễn khiến đất nước rơi vào khủng hoảng, nhưng văn minh Đại Việt vẫn có những thành tựu nổi bật.

### 3. Thành tựu văn minh tiêu biểu

#### a. Chính trị

- Xây dựng và tổ chức bộ máy nhà nước ngày càng kiện toàn và hoàn thiện từ trung ương đến địa phương.
- Nho giáo là tư tưởng chính của chế độ chuyên chế, bên cạnh là nêu cao tinh thần "Tam giáo đồng nguyên".
- Luật pháp được dần hoàn thiện: năm 1002 nhà Tiền Lê định luật lệ, năm 1042 nhà Lý ban hành bộ *Hình thư*, nhà Trần có bộ *Hoàng triều đại điển* và bộ *Hình luật*, nhà Lê Sơ có bộ *Quốc triều hình luật* (Luật Hồng Đức), nhà Nguyễn có bộ *Hoàng Việt luật lệ* (Luật Gia Long).

#### b. Kinh tế

##### \* Nông nghiệp

- Trồng lúa nước là ngành kinh tế chủ đạo, dùng cày sắt, sức kéo của trâu bò, thâm canh...
- Ngoài ra còn trồng nhiều cây khác: khoai, sắn, ngô, kê, đậu ...,
- Công cuộc khai khẩn đất hoang cũng được chú trọng.

##### \* Thủ công nghiệp

- Nghề thủ công cổ truyền tiếp tục phát triển: dệt, đúc đồng...
- Xuất hiện nhiều nghề mới và làng, phường thủ công chuyên nghiệp; xuất khẩu sang các nước.

- Thành tựu: An Nam tứ đại khí, tàu thủy chạy bằng máy hơi nước.

*\* Thương nghiệp*

- Chợ địa phương và phố buôn bán ra đời, kinh đô Thăng Long là trung tâm buôn bán sầm uất.

- Ở các đô thị, hải cảng việc buôn bán, trao đổi hàng hoá với các nước trên thế giới được mở rộng, tạo sự phồn thịnh cho quốc gia Đại Việt.

*c. Về tư tưởng, tôn giáo*

*\* Tư tưởng yêu nước thương dân*

- Tư tưởng yêu nước thương dân phát triển theo hai xu hướng: Dân tộc (đề cao tinh thần độc lập, tự chủ, tự cường dân tộc) và Thân dân (đề cao vai trò, sức mạnh của nhân dân).

*\* Tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên và Hùng Vương*

- Tiếp tục phát triển: xây lăng miếu, đền đài thờ tổ tiên, các anh hùng,... tạo nên tinh thần cởi mở, hòa đồng tôn giáo của người Việt.

*\* Phật giáo*

- Phát triển mạnh và trở thành quốc giáo thời Lý - Trần.

- Thế kỉ XV, Phật giáo mất vai trò quan trọng, nhưng vẫn đồng hành cùng dân tộc trong xây dựng và phát triển đất nước.

*\* Đạo giáo*

- Phổ biến trong dân gian và được các triều đại phong kiến coi trọng.

*\* Nho giáo*

- Phát triển cùng với sự phát triển của giáo dục và thi cử.

- Từ thế kỉ XV, Nho giáo giữ địa vị độc tôn, là hệ tư tưởng của giai cấp thống trị.

*\* Hồi giáo, Công giáo*

- Từ thế kỉ XV- XVI, Hồi giáo, Thiên Chúa giáo du nhập vào Đại Việt.

*d. Giáo dục, chữ viết và văn học*

*\* Giáo dục*

- Năm 1075, nhà Lý mở khoa thi đầu tiên, 1076 xây dựng Quốc Tử Giám.

- Năm 1247, nhà Trần tổ chức thi Tam khôi đầu tiên, năm 1374 Hồ Quý Ly cải cách phép thi

- Thời Lê Sơ giáo dục, thi cử ngày càng quy củ, là phương thức chủ yếu để tuyển chọn quan lại.

- Thế kỉ XVI-XIX, giáo dục Nho học tiếp tục đóng vai trò chủ yếu đào tạo quan lại và nâng cao dân trí.

*\* Chữ viết*

- Tiếp thu chữ Hán, sáng tạo ra chữ Nôm.

- Thế kỉ XVII, chữ Quốc ngữ ra đời phát triển hoàn thiện trở thành chữ viết Việt Nam.

*\* Văn học*

- Văn học chữ Hán: chủ yếu là thơ, hịch, phú, văn xuôi tự sự, tiểu thuyết chương hồi..thể hiện lòng yêu nước và niềm tự hào dân tộc.

- Văn học chữ Nôm: xuất hiện từ thế kỉ XIII, phát triển mạnh vào thế kỉ XVI - XIX. - Văn học dân gian: tiếp tục phát triển ở thế kỉ XVI – XVIII, những tri thức được đúc kết dưới dạng ca dao, tục ngữ...

#### ***e. Khoa học***

##### ***\* Sử học***

- Nhà Trần lập *Quốc sử viện*, nhà Nguyễn lập *Quốc sử quán*.  
- Nhiều bộ sử được biên soạn: *Đại Việt sử kí*, *Đại Việt sử kí toàn thư*, *Đại Việt thông sử*, *Đại Nam thực lục*...

##### ***\* Địa lí học***

- Những công trình tiêu biểu như: *Dư địa chí*, *Hồng Đức bản đồ*, *Đại Nam nhất thống chí*, *Gia Định thành thông chí* ...

***\* Toán học*** - Có các tác phẩm tiêu biểu: *Lập thành toán pháp*, *Toán pháp đại thành*, *Khải minh toán học*...

##### ***\* Khoa học quân sự***

- Nhà Hồ chế tạo súng thần cơ. Nhà Tây Sơn là đại pháo, hoả pháo. Nhà Nguyễn xây dựng thành quách.  
- Nhiều tư tưởng và nghệ thuật quân sự đặc sắc.

##### ***\* Y học***

- Nhiều danh y và nhiều tác phẩm giá trị: Tuệ Tĩnh, Lê Hữu Trác, Chu Văn An..

#### ***g. Nghệ thuật***

##### ***\* Âm nhạc***

- Âm nhạc dân gian có sức sống mạnh mẽ, phong phú về thể loại (dân ca, hò, vè, tuồng, chèo...)

- Âm nhạc cung đình phát triển từ thời Lý-Trần, đến thời Lê, nhà Nguyễn, nhã nhạc cung đình trở thành thiết yếu của nghi lễ cung đình.

- Âm nhạc Đại Việt gắn liền với các lễ hội (giỗ Tổ Hùng vương, hội Gióng, tết Nguyên đán...) trở thành truyền thống chung của cộng đồng các dân tộc.

##### ***\* Kiến trúc và điêu khắc***

- Kiến trúc phát triển mạnh thời Lý - Trần; thời Lê sơ xây dựng cung điện, thành quách, chùa tháp...

- Điêu khắc trên đá, gỗ, gốm rất độc đáo, mang đậm bản sắc dân tộc. Nghệ thuật tạc tượng từ thế kỉ XVIII đạt trình độ điêu luyện.

#### **4. Ý nghĩa của văn minh Đại Việt trong lịch sử dân tộc Việt Nam**

- Văn minh Đại Việt thể hiện một nền văn hóa rực rỡ, phong phú, toàn diện, độc đáo...khẳng định bản sắc của một dân tộc, một quốc gia văn hiến, văn minh.

- Văn minh Đại Việt tạo nên sức mạnh để kháng chiến chống ngoại xâm, giành thắng lợi và là nền tảng để đạt nhiều thành tựu trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

- Văn minh Đại Việt là cội nguồn của văn minh Việt Nam hiện đại.

**Hết**